

Leena Tuomisto, Maiju Pesonen, Arto Huuskonen.

Kirjoittajat työskentelevät Luonnonvarakeskuksessa.

Karjaharjat vaativassa käytössä sonneilla

Luke Ruukin lihanautapihaton vaativalle käyttäjäkunnalle hankittiin TeknoNauta-hankkeessa karjaharjat. Selvitimme, mitä tutkimustieto kertoo karjaharjojen vaikutuksesta lihanautojen hyvinvointiin ja mitä seikkoja karjaharjojen valinnassa on huomioitava sonnikasvattamossa.

Heiluriharjat ovat olleet sonnien käytössä vuoden ajan Ruukin tutkimuspihatossa.

LEENA TUOMISTO

Kehonhoito on nautojen tärkeä lajityypillinen käyttäytymismuoto. Siihen kuuluvat itsensä nuoleminen, sosiaalinen nuoleminen ja itsensä hankaaminen sopivaa materiaalia vasten. Hankaaminen irrottaa pölyä, likaa ja loisia ihosta ja karvapeitteestä. Uusimpien tutkimusten mukaan se tuottaa eläimille myös nautintoa.

Luonnonmukaisissa olosuhteissa naudat käyttävät erilaisia kohteita luovalla tavalla. Sopivilla korkeuksilla olevat puiden rungot, kannot ja kivet hyödynnetään tehokkaasti kokonaisvaltaiseen kehonhoitoon. Näitä kannattaa hyödyntää esimerkiksi laitumia ja laajoja jaloittelutarhoja suunniteltaessa. Rakennetussa ympäristössä sopivia hankauskohteita on vähemmän. Niiden puute voidaan ratkaista asentamalla eläintiloihin karjaraharjoja tai muita kehonhoitoon tarkoitettuja rakenteita.

KARJAHARJAT VÄHENTÄVÄT HÄIRIÖKÄYTTÄYTYMISTÄ

Naudat ovat motivoituneita ja ahkeria karjaraharjojen käyttäjiä. Karjaraharjojen asentaminen karsinaan on moninkertaistanut kehonhoitoon käytetyn ajan ja vähentänyt hankaamista eläintilojen muihin rakenteisiin. Eräissä tutkimuksissa karjaraharjat jopa lisäsivät maitotuotosta toista kertaa poikineilla lypsylehmillä. Harjat löytyvät nykyisin useista lypsylehmäpihatoista. Lihanautojen käytössä harjoja on harvemmin, vaikka myös kasvavilla eläimillä kehonhoidon hyvinvointivaikutukset on tutkimuksissa todistettu.

Karjaraharjojen tarjoaminen lihanautoille on tutkimuksissa vähentänyt epänormaaleja käyttäytymistoimintoja, kuten kielenpyörytystä ja rakenteisiin

kohdistuvaa nuolemista. Toisiin eläimiin kohdistuva puskeminen on myös vähentynyt. Tästä voi päätellä, että karjaraharja tarjoaa eläimille mielekästä puuhaa ja voi vähentää sosiaalista jännitettä eläinryhmässä. Turhautuminen, joka muutoin voi ilmentyä epätoivotuna käyttäytymisenä, pääsee purkautumaan karjaraharaan.

Eräissä tutkimuksissa selvitettiin karjaraharjan vaikutusta nuorten nautojen tunnetiloihin. Eläinten, joilla oli karjaraharja, arvioitiin olevan tyytyväisempiä ja sosiaalisempia sekä vähemmän levottomia kuin eläinten, joilla ei ollut karjaraharjaa. Nuorilla naudoilla karjaraharjat myös herättävät ja lisäävät leikkikäyttäytymistä, joka on positiivisen hyvinvoinnin merkki.

Karjaraharjoilla ei ole ollut vaikutusta lihanautojen kasvuun niissä harvoissa tutkimuksissa, joissa sitä on selvitetty. Karjaraharjat voivat vähentää karsinan muihin rakenteisiin kohdistuvaa hankaamista ja rasitusta, mikä voi säästää rakenteita ja vähentää niiden uusimista ja korjaustarvetta. Eläinten keskinäisen puskemisen vähentyessä eläinten loukkaantumisriski voi pienentyä ja ruhon ruhjeet vähentyä.

Karjaraharjojen mitoitusta on tutkittu vain vähän ja se vaatisi lisäselvittelyjä. Useimmissa lihanautoilla tehdyissä tutkimuksissa 7-9 eläimen ryhmällä on ollut käytössään yksi karjaraharja.

RUUKIN NAVETTAAN HANKITTIIN HEILURIHARJAT

Lihanautoilla harjojen kestävyys ja turvallisuus ovat tärkeitä hankintapäätökseen vaikuttavavia tekijöitä. Harjojen tulee kestää vuodesta toiseen kovaa käyttöä. TeknoNauta-hankkeessa päädyttiin hankkimaan mekaaniset,

Ympäristön virikkeellistäminen

Elinympäristön virikkeellistämisen tavoitteena on mahdollistaa ihmisen hoidossa elävälle eläimelle luonnollista, lajityypillistä käyttäytymistä, edistää eläimen aktiivista, omaehtoista toimijuutta ja lisätä eläimen positiivisten tunnetilojen kokemuksia.

Virikkeet tekevät elinympäristöstä monimuotoisemman. Virikkeet voidaan määrittellä laajasti käsittämään esimerkiksi pääsyn laitumelle tai jaloittelutarhaan, miellyttävät ihmiskontaktit, tarjottujen rehujen monimuotoisuuden, aistielämykset sekä sopivan vaativat haasteet ajattelulle. Karjaraharjojen lisäksi esimerkiksi olkipaalit, juurakkoiset kannot ja karsinaan ripustetut luonnonmateriaalista valmistetut paksut köydet ovat osoittautuneet mieluisiksi virikkeiksi lihanautoille.

nimenomaan kasvaville lihanautoille suunnitellut harjat heilurivarrella. Harjaosa liikkuu heilurivarren varassa, mikä mahdollistaa harjan monipuolisen käytön. Eläimet voivat rapsuttaa päätään ja kylkiään harjaan ja halutessaan nostaa harjan selkensä päälle, mikä mahdollistaa ylettymisen muutoin vaikeasti tavoitettaville kehon alueille.

Harjat ovat olleet Ruukin lihanautapihatossa käytössä lähes vuoden ajan eikä vikoja ole ilmennyt. Karjaraharjat sijoitettiin karsinan puoliväliin kuivitetulle alueelle, jotta pohja olisi pitävä eläimen käyttäessä harjaa. ▶

Harjan sijoittelussa on syytä huomioida eläinliikenne. Harjan ympärillä on oltava vapaata tilaa. Harjaa ei kuitenkaan pidä laittaa makuualueen perälle, jotta makuurauha säilyy leppävillä eläimillä ja kuivikepohja säättyy ylimääräiseltä tallaamiselta, mikä puolestaan hillitsee kuivikkeen menekkiä. Jos karsinatila ei mahdollista karjarahjoja, karsinan seinään voidaan kiinnittää nystyrällinen levy, ns. rapсутin.

Kun eläintilaan tuodaan uusi esine, eläimet tyyppillisesti osoittavat aluksi suurta mielenkiintoa sitä kohtaan. Tärkeää kuitenkin on, että käyttö jatkuu uutuudenviehätyksen jälkeen. Pidemmissä seurannoissa onkin

osoitettu, että vasikat, lypsylehmät ja lihanaudat käyttävät jatkuvasti karjarahjoja. Tutkimuspihatossamme havaitsimme saman ilmiön. Välittömästi asentamisen jälkeen harjat olivat jatkuvassa käytössä, mutta lyhyen ajan kuluessa harjojen käyttö näytti vakiintuvan matalammalle käyttötasolle.

Eläimen kokemat positiiviset tunteet ja luontaisen käyttäytymisen mahdollistama mielihyvä ovat tärkeitä osia hyvinvointia. Eläimen kokema positiivinen hyvinvointi tukee pitkällä aikavälillä eläintuotannon kestävyyttä ja yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä erityisesti kuluttajien silmissä. Naudat säilyttävät mielenkiintonsa karja-

harjoihin pidemmällä aikavälillä, joten harjainvestoinnista seuraa pitkäkestoisia hyötyä eläinten hyvinvoinnille. •

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Artikkeli on tuotettu TeknoNauta- ja Naseva nautojen hyvinvointitieto -hankkeissa. TeknoNauta-hanketta rahoittavat Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 -ohjelma ja Luke. Naseva nautojen hyvinvointitietoa -hanketta rahoittavat Luke, A-Tuottajat Oy, HKScan Oyj, Snellmanin Lihanjalostus Oy sekä Valio Oy ja hankkeen yhteistyökumppanina toimii lisäksi Eläinten terveys ETT ry.